

КОМПЕТЕНТНЕ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПАРАМЕТР КОНКУРЕНТНОЗДАТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

У статті на основі аналізу наукового фонду з проблематики технологічного підходу до сучасної початкової освіти учнів, висвітлено змістовне наповнення понять «технологія», «педагогічна технологія».

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, технологія навчання.

Вступ. Сучасний стан розвитку суспільства потребує такої підготовки педагога, яка б забезпечувала йому компетентний випереджувальний розвиток особистості дитини, здатність працювати творчо, адже саме творчість має могутній психологічний реабілітаційний ефект, оберігає людину від стресів. Доведено, що здатність і можливість до адаптації знаходяться в них самих, у їхньому вмінні абстрагуватися від другорядних моментів, виділяти головне й істотне, бачити конструктивне і перспективне, робити висновки щодо можливих варіантів вирішення проблем та зосереджуватися на їх реалізації [11, с. 56]. Однак, як переконливо свідчить освітянська практика, сучасна вітчизняна система педагогічної освіти фахівців недостатньо сприяє повній реалізації творчого потенціалу, зокрема, майбутнього вчителя, здебільшого не задовольняє його у професійній самореалізації. Саме тому вкрай необхідним є пошук шляхів і засобів, які дають змогу зробити новий крок у професійній підготовці майбутнього вчителя, і, насамперед, початкової школи педагога, який перебуває біля витоків становлення особистості дитини як школяра.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз спеціальної літератури, вивчення стану підготовки молодих педагогів до самостійності професійної діяльності засвідчують, що однією з найскладніших проблем у цьому плані виступає формування у студентів здатності застосовувати нові навчальні технології.

Мета статті. Уточнити педагогічну сутність ключових понять технологічного підходу – «педагогічна технологія» та «технологія навчання».

Виклад основного матеріалу. Перш за все деталізуємо педагогічну сутність поняття «навчальна технологія», оскільки в науковій літературі і педагогічному досвіді, що склався співіснують різні його тлумачення.

Довідкові джерела засвідчують, що «технологія» в перекладі з англійської, як відомо, означає – техніка. Більшість дослідників і пересічних людей

в англomовному світі вкладають у це поняття здебільшого «технічні об'єкти»: машини, комп'ютери, обладнання і т. д. В. Даль технологію визначив як науку техніки, а техніку як мистецтво, знання, уміння, прийоми роботи і додаток їх до справи. В енциклопедичному словнику ми знаходимо наступне визначення: технологія – це сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу або напівфабрикату, здійснюване в процесі виробництва продукції. У словнику фахівців – техніків поняття «технологія» визначена як сукупність процесів, правил, навиків, вживаних при виготовленні якого-небудь виду продукції у сфері виробничої діяльності [6, с. 336].

Найбільш поширеним у науковому обігу є твердження, що варто виходити із тлумачення «технології», як поняття, яке походить від грецького «techne» – мистецтво, майстерність, уміння і «logos» – навчання, наука, дослівно «технологія – наука про майстерність». Отже, під технологією, як правило, розуміється:

- наука про майстерність, способи взаємодії людини, знарядь і предметів праці;
- сукупність і послідовність методів і процесів перетворення початкових матеріалів, що дозволяють одержати продукцію із заданими параметрами.

Поняття «педагогічна технологія» останнім часом набуває все більшого поширення в освітній галузі. Саме в такому розумінні використовуємо термін «технологія» і його похідні («технологія навчання», «дидактичні технології», «освітні технології», «технології в навчанні», «технології в освіті»), які стосуються проблем педагогічних технологій і подані в педагогічній літературі та мають сьогодні більше трьохсот формулювань, залежно від того, як автори уявляють собі структуру й складові компоненти освітньо – технологічного процесу. Поняття «педагогічна технологія», з нашого погляду, є дещо ширшим, ніж поняття «технологія навчання», оскільки охоплює і виховні технології.

Зауважимо, що ідеї про необхідність технологізації освіти висловлював ще Я. Коменський, отже, понад чотири століття тому. Педагог – класик закликав до того, щоб навчання стало «технічним», тобто таким, що все, чому навчають, не могло не мати успіху. Відтак, саме Я. Коменським сформульована найважливіша ідея технологічного підходу – гарантованість результату. Механізм навчання, тобто навчальний процес, що приводить до запланованих результатів, Я. Коменський назвав «дидактичною машиною». Для неї важливо: відшукати (сформулювати) цілі, підібрати відповідні засоби досягнення цієї мети, правильно використовувати підібрані засоби. Таким чином, сформульована система: *мета -> засоби -> правила використання засобів -> результат*. В даний час загально визнано, що це складає ядро будь-якої технології (О. Пехота, О. Пометун, Г. Селевко та ін.).

Деякі сучасні автори вважають, що біля витоків технологізації у вітчизняній педагогіці стояв А. Макаренко. Дійсно, у «Педагогічній поемі» педагог – класик писав, що «наше педагогічне виробництво ніколи не будувалося по технологічній логіці, а завжди за логікою моральної проповіді». А. Макаренко вважав, що саме тому й у вітчизняній науці відсутні всі важливі відділи педагогічного виробництва: технологічний процес, облік операцій, конструкторська робота, нормування, контроль, допуски і бракування. Елементи технологічного підходу можна знайти також і в працях таких видатних зарубіжних та вітчизняних педагогів, як А. Дистерверг, Й. Песталоцці, Л. Толстой, В. Сухомлинський та ін.

Принагідно відмітимо, що вперше в 20-і рр. XIX століття термін «педагогічна технологія» згаданий в роботах по педології, заснованих на працях по рефлексології (І. Павлов, В. Бехтерев, А. Ухтомський, С. Шацкий). У цей же час розповсюдилося і інше поняття – «педагогічна техніка», яка в педагогічній енциклопедії 30-х рр. минулого століття була визначена як сукупність прийомів і засобів, направлених на чітку і ефективну організацію навчальних занять. До педагогічної технології було віднесено також уміння оперувати учбовим і лабораторним устаткуванням, використовувати наочну допомогу.

Другий етап становлення і розвитку ідеї педагогічних технологій (40 – сер. 50-х рр.) характеризується появою в школі різних технічних засобів, надання інформації – записи і відтворення звуку і проекції зображень, об'єднаних поняттям «аудіовізуальні засоби». Магнітофон, програвачі, проектори і телевізори, що використовувалися в школі у той час, були призначені в основному для побутових цілей. Тому термін «технологія в освіті» означає на даному етапі застосування досягнень інженерної думки у навчальному процесі.

Третій період (середина 50-60-х рр. XIX ст.) відмічений виникненням навіть технологічного підходу, теоретичною базою якого стала ідея програмованого навчання. У цей час були

розроблені аудіовізуальні засоби, спеціально призначені для навчальних цілей: засоби зворотного зв'язку, електронні класи, навчальні машини, лінгафонні кабінети, тренажери і т. д. На відміну від терміну «технологія в освіті», який був тотожний поняттю «ТСО», під «технологією освіти» стали мати на увазі науковий опис (сукупність засобів і методів) педагогічного процесу, що неуклінно веде до запланованого результату.

Відмітимо, що у 60-і рр. минулого століття фахівці з програмованого навчання і аудіовізуальної освіти поступово знаходять «спільну мову» в рамках нової навчальної дисципліни – педагогічної технології. З'являються перші, близькі до сучасних, визначення поняття «педагогічна технологія».

Слід взяти до уваги, що четвертий період – 70-і рр. XIX століття, має характерними низку особливостей.

По-перше, відбувається розширення бази педагогічної технології. Крім аудіовізуальної освіти і програмованого навчання фундамент педагогічної технології заснували інформатика, теорія телекомунікації, системний аналіз і педагогічна наука.

По-друге, змінюється методична основа педагогічної технології, здійснюється перехід від вербального до аудіовізуального навчання.

По-третє, ведеться активна підготовка професійних педагогів – технологів. Відтак, стає масовим випуск новітніх аудіовізуальних засобів. До того ж цей період технологія навчального процесу розробляється на основі системного підходу, а дослідники здебільшого розуміють педагогічну технологію як вивчення, розробку і застосування принципів оптимізації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки і техніки.

З 70-х років, які пов'язаний із стрімким розвитком наукового напрямку «теорії систем» як загального напрямку для різних наук, поняття «технології в навчанні» і «технологія навчання» стали вже самостійними категоріями дидактики.

П'ятий період (80-і рр. XIX століття) характеризується створенням комп'ютерних, лабораторних і дисплейних класів; зростанням кількості і якості педагогічних програмних засобів; використанням систем інтерактивного відео.

З огляду на вищезазначене, конкретизуємо точки зору науковці на змістове навантаження поняття «педагогічна технологія».

Так, П. Сікорський вважає, що навчальна технологія – це цілісний алгоритм організації ефективного засвоєння знань, умінь і навичок, який характеризується оптимальною комбінацією основних навчальних компонентів (зміст, прийоми і методи, форми і засоби) з урахуванням вимог наукової організації праці, збереження і зміцнення здоров'я суб'єктів навчання, забезпечує досягнення запланованих навчально-виховних результатів [10, с. 231].

В. Беспалько відзначає, що будь-яка діяльність може бути або мистецтвом, або технологією.

Мистецтво засноване на інтуїції, технологія – на науці. З мистецтва все починається, технологією закінчується; потім цикл повторюється з початку. Будь-яке планування суперечить експромту, а без планування, як відомо, не обійтися в педагогічній діяльності, це вже є початок технології [2, с. 87].

«Від методики технологія відрізняється відтворюваністю результатів, відсутністю безлічі «якщо»: якщо талановитий вчитель, талановиті діти, багата школа. Вже стало звичним, що методика виникає в результаті узагальнення досвіду або впровадження нових засобів. Технологія ж проектується, виходячи з конкретних умов, та орієнтується на заданий, а не передбачуваний результат», вважають І. Підласий та А. Підласий [7, с. 4].

Отже, на відміну від методики особливості педагогічної технології полягають у наступному:

- проектування навчання здійснюється не на основі узагальнення досвіду, а на основі наукового пізнання освітньої практики;

- технологія відрізняється гарантованістю результатів незалежно від чинників і умов навчання;

- технологія орієнтується на задачі й чітко описані умови, за яких гарантуються результати навчання.

Наша дослідницька позиція у вище окреслених питаннях співпадає з думкою П. Образцова, який наполягає на двох моментах. По-перше, основна відмінність у тому, що методика дозволяє відповісти на питання: «яким чином можна досягти необхідних результатів навчання?», а технологія – на запитання: «як зробити це гарантовано?». По-друге, технологія навчання носить яскраво виражений персоніфікований характер і за своєю суттю є близькою до поняття «авторська методика навчання».

Отже, якщо поняття «методика» виражає алгоритм використання комплексу методів і прийомів навчання, як правило, безвідносно до особи, що їх здійснює, то технологія навчання припускає додавання до неї особи викладача у всіх її багатограних проявах. Звідси очевидно, що будь-яка дидактична задача може бути ефективно вирішена за допомогою технології, що спроектована і реалізована кваліфікованим педагогом-професіоналом. У цьому, на наш погляд, і полягає одна з найважливіших відмінностей технології навчання від методики.

Отже, можна зробити висновок, що принципова відмінність технології полягає в тому, що вона жорстко задає спосіб досягнення мети через алгоритмізацію дій і процедур. Дії та процедури, спрямовані на досягнення заданої мети в рамках технології, повинні строго дотримуватися одна за одною. Одна і та ж технологія в руках різних вчителів дає подібні результати, що свідчить про її відтворюваність.

На відміну від технології методика максимально прив'язана до її носія, вона суб'єктивна. Одні й ті ж методичні прийоми і методична система в цілому у двох різних учителів дають абсолютно

різні результати. Технологія не скасовує ні методику, ні дидактику як загальну теорію навчання. Кожна з них аналізує педагогічні явища з різних сторін. Вони взаємопов'язані і взаємно доповнюють один одного.

В. Кларін вкладає в поняття «технологія навчання» і «педагогічна технологія», зокрема, такий зміст: «Технологія навчання – це певний порядок, логічність і послідовність викладу змісту навчання відповідно до поставленої мети, це певною мірою алгоритмізація спільної діяльності вчителя та учнів у процесі навчання, узгодженість їхніх дій та взаємовідносин. Предметом технології навчання є конструювання систем шкільного навчання і професійної підготовки», а педагогічна технологія – це встановлення принципів і способів оптимізації освітнього простору, що передбачає розробку і використання прийомів і матеріалів, а також оцінку методів [4, с. 10].

Зауважимо, що за визначенням ЮНЕСКО, технологія навчання – «це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [3, с. 331].

Варто зауважити на тому, що існують і інші наукові позиції щодо окресленого поняття. Так, на думку М. Чошанова, технологія навчання – «це процесуальна складова частина дидактичної системи». Л. Гребенкіна зазначає, що педагогічна технологія – один із спеціальних напрямів педагогічної науки (прикладна педагогіка), який має забезпечити досягнення певних завдань, підвищити ефективність навчально-виховного процесу, гарантувати його високий рівень. А у вузькому розумінні Л. Гребенкіна [1, с. 9] визначає педагогічну технологію як послідовність певних дій, операцій, що пов'язані з конкретною діяльністю вчителя і спрямовані на досягнення поставленої мети.

У свою чергу І. Дичківська стверджує, що існує загальноприйняте уявлення про дидактичну технологію як конструювання навчального процесу за певною схемою, яка відображає ознаки, притаманні й традиційній організації навчального процесу: впорядкованість процесу навчання, мети і оцінювання результатів. Технологія навчання повинна мати чіткі процесуальні характеристики, тобто настільки послідовно і недвозначно описувати, як і що слід робити, щоб кожний учитель, застосовуючи її, гарантовано досяг запланованого результату.

На думку М. Левіної, технологія навчання будуватиметься на основі теоретичних положень про способи й прийоми навчання. Технологія навчання, як стверджує автор, є впорядкованою діяльністю педагога, що передбачає у відповідь дії учнів. Порядок дій та їх склад розробляються на загальному психолого-педагогічному рівні з урахуванням специфіки предмета вивчення та інтелектуальних можливостей учнів.

У більшості досліджень, присвячених цій проблемі (М. Левіна, С. Мухіна, О. Соловйова, Д. Чернилевський), зазначається, що дидактична технологія навчання є конструкцією інформаційного управління навчально-пізнавальною діяльністю, що відображає закономірності пізнання. Дидактична інтелектуальна діяльність педагога, представлена в технології навчання, пов'язана з прогнозуванням не обходжених педагогічних дій для забезпечення інноваційних умов навчання.

У технології навчання передбачаються акти навчання, які ведуть до досягнення мети. Кожний наступний акт навчання вписується в загальну технологічну стратегію навчання, інтегрує всі попередні.

І. Зязюн зазначає, що технології навчання є варіативними й близькими до часткових методик і можуть називатися дидактичними; їх завдання – максиміально спростити організацію навчального процесу, зберігаючи його ефективність шляхом передачі творчих функцій учителю.

Якщо аналізувати дослідження з проблеми саме педагогічних технологій, то слід посилену увагу приділити позиції М. Кларіна, який виділив такі їх важливі ознаки і елементи:

- специфіка педагогічної технології полягає в тому, що в ній конструється та здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей;

- ключем до розуміння технологічного побудови навчального процесу є послідовна орієнтація на чітко поставлені цілі;

- точне визначення еталону (критерію) повного засвоєння для всього курсу є найважливішим моментом у роботі по даній системі.

Найбільш системно феноменологія педагогічних технологій досліджена Г. Селевко. Так, науковець стверджує, що педагогічна технологія є змістовним узагальненням, яке включає смисл означень різних авторів (джерел), і тому це поняття може бути представлене науковим (педагогічна технологія – це частина педагогічної науки, яка вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання і проектує педагогічні процеси), процесуально-описовим (опис процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів з метою досягнення запланованих результатів навчання), процесуально-діючим (здійснення технологічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів) аспектами [9, с. 5].

Слід зазначити, що спостерігається неоднозначна картина при спробі сформулювати емне і однозначне визначення цього поняття. Одні автори трактують її як засіб гарантованого досягнення

дидактичної мети, підкреслюючи при цьому, що вона завжди існує в будь-якому навчальному процесі й у цьому відношенні розвиває класичну дидактику. Інші дослідники визначають технологію як спосіб реалізації змісту навчання, передбаченого навчальними програмами, що є системою форм, методів і засобів навчання, яка забезпечує найбільш ефективно досягнення поставленої мети. Треті обґрунтовують її як сукупність методико-організаційних дій педагога, спрямованих на оптимізацію навчального процесу за допомогою технічних та інформаційних засобів навчання.

Технологія навчання – це послідовність педагогічних процедур, операцій і прийомів, складаючи у сукупності цілісну дидактичну систему, реалізація якої в педагогічній практиці приводить до гарантованого досягнення мети навчання і сприяє цілісному розвитку особи того, хто навчається.

Отже, є всі підстави стверджувати, що технологія навчання – це системна категорія, орієнтована на дидактичне застосування наукового знання, наукові підходи до аналізу і організації навчального процесу, з урахуванням емпіричних інновацій викладачів і спрямованості на досягнення високих результатів у професійній компетенції і розвитку особистості студентів. Структурними складовими такої системи виступають: цілі навчання, зміст навчання, засоби педагогічної взаємодії, зокрема мотивація і засоби, організація навчального процесу, студент, викладач, результат діяльності (зокрема рівень професійної підготовки).

Отже, технологія навчання (дидактична технологія) припускає управління дидактичним процесом, що включає організацію діяльності навчання і контроль цієї діяльності. Ці процеси безперервно взаємодіють: результат контролю впливає на зміст керівників дії, тобто змінює подальшу організацію діяльності на користь досягнення мети, визначеної на основі освітніх стандартів.

Висновки. З огляду на вищевикладене цілком правомірним вважати, що конкурентоздатність, як особистісно-професійна якість фахівців перебуває в координатах його компетентності. А важливою складовою компетентності майбутнього вчителя початкової школи є його готовність до самовдосконалення, що є джерелом професійного зростання, здатності орієнтуватися насамперед у новітніх технологіях навчання і вміти їх впроваджувати у практику початкової школи. З поглибленим вивченням саме цього аспекту ми й пов'язуємо перспективи подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байкова Л. А. Педагогическое мастерство и педагогические технологии / Л. А. Байкова, Л. К. Гребенкина. – М. : Пед. общество России, 2000. – 249 с.
2. Беспалько В. П. Слагаемые пед. технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – С. 87.
3. Гончаренко С. У. Укр. педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
4. Кларин М. В. Пед. технология в учебном процессе / М. В. Кларин. – М. : Знание, 1989. – 75 с.

5. Лисенко О. Пізнавальна діяльність. Інтерактивні технології / О. Лисенко // Початкова освіта – 2014. – №4. – С. 5–7.
6. Научно – технический прогресс. Словарь. – М., 1987. – с. 336.
7. Підласий І. Педагогічні інновації / І. Підласий, А. Підласий // Рідна школа. – 1998. – №12. – С. 3–17.
8. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, І. Пироженко. – К, 2004. – 192 с.
9. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : [уч. пособие] / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
10. Сікорський П. І. Теорія і методика диференційованого навчання / П. І. Сікорський. – Львів : СПЛОМ, 2000. – С. 231–232.
11. Сисоєва С. Творча педагогічна діяльність: ознаки і методи / С. Сисоєва // Обдарована дитина. – 2005. – № 4. – С. 6–14.

*Мирошніченко О. В.,
ИГГУ, г. Измаил, Украина*

КОМПЕТЕНТНОЕ ВНЕДРЕНИЕ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ПАРАМЕТР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УЧИТЕЛЯ

В статье, на основе анализа научного фонда по проблеме технологического подхода современного начального образования учащихся, освещено содержательное наполнение понятий «технология», «педагогическая технология».

Ключевые слова: *технология, педагогическая технология, технология обучения.*

*Miroshnichenko O.,
Izmail state liberal arts University, Izmail, Ukraine*

COMPETENT INTRODUCTION IN EDUCATIONAL PROCESS OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AS A PARAMETER COMPETITIVENESS TEACHERS

The article, based on an analysis of the research Foundation on the issue of the technological approach in modern primary education students lit the content of the concepts of «technology», «educational technology».

Current state of development of society requires the training of a teacher, which would provide him with competent advanced development of the child's personality, ability to work in a creative, because creativity is a powerful psychological rehabilitation effect, prevents a person from stress.

Analysis of the special literature, the study of the state of training of young teachers for independent professional activity indicate that one of the most difficult problems in this regard is the formation of the students' ability to apply new learning technologies. Under the technology usually refers to: – science skills, ways of human interaction, tools and objects of labor; the combination and sequence of methods and processes of converting raw materials to obtain products with the specified parameters.

It should be noted that there is a mixed picture when attempting to formulate a concise and unambiguous definition of this concept. Some authors interpret it as a means guaranteed achieving teaching goals, while emphasizing that it always exists in any educational process and in this respect develops classical didactics. Other researchers define technology as a way of implementation of the training content provided curriculum, which is a system of forms, methods and means of education, ensuring the most effective achievement. Others justify it as a set of methodological and organizational actions of the teacher, aimed at optimizing the learning process using technology and media training. Education technology is a system category, focused on the didactic application of scientific knowledge, scientific approaches to the analysis and organization of the educational process taking into account empirical innovation of teachers and focus on achieving high performance in professional competence and personal development of students. Structural components of this system are: learning objectives, learning content, tools, pedagogical interaction, including the motivation and the means, organization of educational process, the student, the teacher, the result of the activity (including the level of professional training).

Key words: *technology, educational technology, technology education.*

Рецензенти: *Кічук Н. В., д. пед. н., проф.;*
Чубук Р. В., к. пед. н., доцент.

© Мірошніченко О. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 26.11.2014 р.